

CARTAS DE JUAN BAUTISTA MARQUETI

PISMA JUANA BAUTISTE (IVANA KRSTITELJA) MARQUETIJA*

Prijepis iz rukopisa, prijevod i bilješke:
Mirjana Polić Bobić

* Pri prijepisu pisama i svih ostalih dokumenata poštovalo se izvornik, to jest rukopis. Budući da su pravila grafičkog označavanja naglasaka u španjolskome jeziku u 18. stoljeću bila različita od današnjih, poneko se osobno ili geografsko ime u prijepisu i prijevodu pojavljuje u drugačijem obliku, koji nije u skladu s pravilima suvremenog pravopisa španjolskoga jezika. Zato se primjerice prezime »Martínez« ili osobno ime »Nicolás« u prijepisu i prijevodu pisama pojavljuju bez grafički označena naglasaka, dočim su u bilješkama autorice prijepisa i prijevoda redovito ispisana u skladu s pravopisnim pravilima suvremenog španjolskoga jezika, to jest – u navedenim slučajevima – s odgovarajućim naglaskom.

Budući da su svi oci isusovci u Novome svijetu hispanizirali vlastita imena, a prezimena pisali u skladu sa španjolskom grafijom ne bi li se ona izgovarala najbližnje izvorniku, ili ih pak prilagođavali španjolskom fonetsko-fonološkom sustavu, i mi ćemo u ovom prijevodu pisama ime autora dosljedno pisati u hispaniziranom obliku, to jest »Juan Bautista Marqueseti«, jer i ostala imena i prezimena ostavljamo u takvu, hispaniziranom obliku.

*En el pueblo y Doctrina dela Concepcion en 23 dias del mes de Enero de mil se-
tecientos y cincuenta y uno yo el Padre Juan Baptista Marqueseti dela Compañia
de Jesus por orden del Padre Bernardo Nussdorfer¹ dela misma Compañia Superior²
actual delas Doctrinas por comission especial, que tiene para ello del muy Illustre y
venerable Cabildo Ecclesiastico en sede vacante de Buenos Ayres, y licencia para de-
legarla, como me la delegó y recebi juramento y Profession dela fe, como se acostumbra
al Padre Sigismundo Aperger³ presentado del Vicepatron para el Curado de dicho
pueblo, como mas largamente consta delos papeles arriba puestos⁴, y le da à la Cano-
nica institucion y possession dela Iglesia de dicho Curado corporal, actual, y real juez
dominii, vel quasi poniendole un bonete en la cabeza, y paseandole por la Iglesia, y
en señal de dicha possession abrió una de sus puertas, abrió y serrò el sagrario, tocò*

¹ Bernardo Nussdorfer (Plattling, Alemania, 1686 – San Carlos, Corrientes, Argentina 1762) Llegó a Buenos Aires en la gran expedición de 72 jesuitas encabezada por los PP Bartolomé Jiménez y José de Aguirre. Primero fue cura de los pueblos y doctrina de San Nicolás y de San Luis (en el actual Brasil) desde donde envió a su país varias cartas con descripciones detalladas de la vida en la misión. Fue superior de las reducciones guaraníes entre 1734 y 1738 y por segunda vez entre 1743 y 1747, rector del colegio de Santa Fe entre 1739 y 1743 y provincial de Paraguay entre 1743 y 1747. Tuvo papel importante en la guerra guaranítica, que ocurrió como consecuencia del Tratado de límites firmado en 1750 entre España y Portugal. Gracias a los cambios determinados por el tratado, siete pueblos florecientes con unos 35 000 habitantes tuvieron que ser desalojados y enviados a fundar nuevas poblaciones. Su resistencia a ello se conoce como la guerra guaranítica (véase Guillermo Furlong: *Misiones y sus pueblos de guaraníes*, Buenos Aires, 1962, p. 464). Nussdorfer fue también misionero entre los indios pampas. Pasó sus últimos años en las reducciones de San José y San Carlos, donde se dedicó a escribir sobre estas mudanzas de los siete pueblos del Uruguay, además de otras obras. La más famosa entre ellas es *Beytrag zur Geschichte von Paraguay und denen Missionen der Jesuiten* (Frankfurt, 1768)

² Superior era el padre que, inmediatamente subordinado al provincial, estaba a cargo de todas las misiones.

³ Sigismundo (Segismundo) Aperger (Innsbruck, Austria, 1768 – Apóstoles, Misiones, Argentina, 1772). Fue el único de todos los jesuitas que quedó en las misiones después de la expulsión de la orden. Tuvo a su cargo las misiones de Mártires, San Nicolás y Apóstoles, en la cual misión quedó después de la expulsión y murió. Aperger es el más conocido entre los jesuitas que se dedicaron a la investigación de las calidades medicinales de las plantas indígenas y a la curación en las misiones. Parece que sus hallazgos en parte se basan en el herbario del padre jesuita Pedro Montenegro, quien murió en la misión Mártires en 1728. Los naturalistas le atribuyen el manual *Recetas medicinales* y varios artículos. Los padres Montenegro y Aperger son conocidos como los pioneros de los estudios botánicos y naturalistas en aquellas partes de América.

⁴ El nombramiento de los párrocos y los capellanes corría a cargo de los obispos, i. e. los obispados a los que pertenecían las misiones.

U selu i doktrini Concepción dvadeset trećeg dana mjeseca siječnja tisuću sedamsto pedeset prve godine ja, Otac Juan Bautista Marqueseti iz Družbe Isusove, po zapovijedi Oca Bernarda Nusdorffera¹ također iz Družbe Isusove, a sadašnjeg Superiora², doktrina po posebnoj ovlasti koju je za to dobio od presvijetlog i štovanog biskupskog ordinarijata sa sjedištem u Buenos Airesu, tada bez biskupa, te temeljem dopuštenja da je prenese prenio ju je na mene, a ja sam primio prisegu i ispovijed vjere u skladu sa svim običajima od Oca Sigismunda Apergera³, zamjenika namjesnika za župu spomenuta sela, kao što će se razabrati iz priloženih spisa.⁴ Time je on ušao u kanonsku ustanovu i preuzeo crkvu navedene župe te postao sucem za to područje, a ja sam mu u znak navedenog preuzimanja stavio kapu na glavu i proveo ga po crkvi, otvorio jedna crkvena vrata, otvorio i zatvorio svetohranište, zazvonio jednim

* Brojevi iznad svakog pisma i drugih dokumenata odgovaraju signaturama pod kojima su oni pohranjeni u Archivo de la Nación u Buenos Airesu.

¹ Bernardo Nussdorfer (Plattling, Bavarska, Njemačka 1686. – San Carlos, Corrientes, Argentina 1762) stigao je u Buenos Aires u poznatoj skupini od 72 isusovca, predvođenog Bartoloméom Jiménezom i Joséom de Aguirreom. Najprije je služio kao svećenik u misijama San Nicolás i San Luis u današnjem Brazilu, odakle je u domovinu poslao nekoliko pisama s detaljnim opisima života u misiji. Bio je superior gvaranskih misija od 1734. do 1738. te od 1743. do 1747, zatim rektor kolegija u Santa Feu od 1739. do 1743. i provincijal Paragvaja od 1743. do 1747. Odigrao je važnu ulogu u Gvaranskom ratu do kojeg je došlo zbog ugovora o granici između Španjolske i Portugala 1750. godine (tzv. *Tratado de límites*). Zbog tog se ugovora sa španjolske strane moralo napustiti sedam veoma razvijenih sela, u kojima je živjelo oko 35 000 ljudi koji su onda morali osnivati nova sela na drugome mjestu. Otpor tih sela i isusovaca preseljenju naziva se Gvaranskim ratom (*Guerra guaranítica*). O tome vidi: Guillermo Furlong, *Misiones y sus pueblos de guaraníes*, Buenos Aires 1962). Nussdorfer je djelovao i kao misionar među Indijancima Pampama. Zadnje godine života proveo je u misijama San José i San Carlos, gdje je napisao opis te seobe i još nekoliko djela, od kojih je najpoznatije *Beytrag zur Geschichte von Paraguay und denen Missionen der Jesuiten* (Frankfurt 1768).

² Superior (starješina) bio je izravno podređen provincijalu i zadužen za sve misije.

³ Sigismundo (Segismundo) Aperger (Innsbruck, Austrija 1768. – Apóstoles, Misiones, Argentina 1772) jedini je ostao u misijama i nakon protjerivanja Družbe Isusove. Djelovao je u misijama Mártires, San Nicolás i Apóstoles. U misiji Apóstoles je i umro. Najpoznatiji je od svih isusovaca koji su proučavali ljekovita svojstva bilja, o kojem je dobivao informacije od Indijanca. Te spoznaje primjenjivao je u liječenju. Po svemu sudeći, njegove se spoznaje dijelom oslanjaju na herbarij o. Pedra Montenegra, koji je umro u misiji Mártires 1728. U prirodoslovlju mu se pripisuje autorstvo priručnika *Recetas medicinales* i jednog broja članaka o istoj problematici. Zajedno s Montenegrom zaslužan je za početke botaničkih istraživanja u tom dijelu Južne Amerike.

⁴ Za postavljanje župnika i kapelana u misijama bio je nadležan biskup, odnosno biskupski ordinarijat pod koji su misije spadale.

una de sus campanas, y registrò el Missal a vista y presencia del Corregidor, Cabildo⁵ y otra gente de dicho pueblo de dia claro como alas 8 dela mañana siendo testigo el Padre Gregorio Haffe⁶ dela Compañia de Jesus: y para que conste lo certifico y firmo en dicho pueblo dela Concepcion, en dicho dia, mes y año.

Juan Baptista Marqueseti

Sigismundo Aperger

⁵ Gobierno local compuesto por los indios. Para los detalles del mismo ver nota a la carta siguiente en este libro.

⁶ Gregorio Haffe (Zusmarshausen, Alemania, 1686 – Concepción, Misiones, Argentina 1717)

od zvona i pregledao misal naočigled i uz prisutnost kraljevskog poglavara⁵, načelnika i drugih ljudi iz dotična sela po jasnom danjem svjetlu oko osam sati ujutro, pri čemu je svjedokom bio Otac Gregorio Haffe⁶ iz Družbe Isusove. Potvrđujem to ovim potpisom u spomenutom selu Concepción, toga dana, mjeseca i godine.

Juan Bautista Marqueseti

Sigismundo Aperger

⁵ Kraljevski upravitelj i sudac na određenom području (šp. *corregidor*).

⁶ Gregorio Haffe (Zusmarshausen, Njemačka 1686. – Concepción, Misiones, Argentina 1717)

En primero de Henero de mil setecientos, y Cincuenta y seis se juntaron, como es costumbre, el Corregidor desta Doctrina delos Santos Apostoles San Pedro y San Pablo del Uruguay, y los demas del Cabildo del año passado de mil setecientos y Cincuenta y cinco para elegir Alcaldes, y demas Capitulares deste presente año¹, en presencia del Padre Juan Bautista Marqueseti dela Compañia de Jesus, à cuyo cargo està al presente dicha Doctrina, en conformidad delo dispuesto por la ordenança cinquenta y cinco destas Provincias, y todos de comun consentimiento eligieron por Alcalde de primer voto à Remigio Caya, y de segundo à Don Bonifacio Araro, y por Alferez Real à Ignacio Cuyaçare, por Regidores à Don Carlos Saena, à Don Christobal Verabuçu, à Cirilo Puaruye, a Ignacio Albatuari, por Alguacil Mayor à Lucas Cañandari, y por Alcaldes dela Hermandad à Don Bonifacio Trenga, y à Don Joseph Parayu y por ser verdad lo firmé de mi nombre en dicha Doctrina, en dicho dia, mes, y año.

Juan Baptista Marqueseti

¹ En esta carta se describen las elecciones para el gobierno local, i. e. el cabildo. En su libro de la historia de la iglesia argentina Roberto di Stefano y Loris Zanatta ofrecen una explicación detallada del fenómeno: «La mayor autoridad de cabildo era corregidor, que tenía un lugarteniente; había dos alcaldes ordinarios con autoridad en cuestiones administrativas y poder de policía y otros dos alcaldes que ejercían funciones policiales en el campo. Había cuatro consejeros o capitulares, un secretario y dos alguaciles u oficiales de policía; salvo el corregidor, que era nombrado por el gobernador español del distrito, todos eran elegidos – los elegían los que abandonaban el servicio y los confirmaba el párroco» Roberto di Stefano y Loris Zanatta: *Historia de la iglesia argentina (Desde la Conquista hasta fines del siglo XX)* Grijalbo-Mondadori, Buenos Aires 2000, p. 117. Citamos también el comentario acerca de la administración local de las misiones de la historia de Vicens Vives: «Además de organizar el gobierno local siguiendo el modelo del gobierno local existente en toda América española, los jesuitas se esmeraban en reproducir fielmente muchas de las formas de vida pública, de por sí importantísima en cuanto parte de la dinámica social y de la política, de tal forma que en las ocasiones como las elecciones el alférez real paseaba el pendón real. El pendón real se paseaba para, ...conmemorar la conquista o fundación de una ciudad y de modo especial en las proclamaciones reales y en el día del patrono de la ciudad» (*Historia de España y América, social y económica*, Vicens Vives, Barcelona 1979, Vol. IV, p. 424)

Prvoga siječnja tisuću sedamsto pedeset i šeste godine okupili su se, po običaju, kraljevski poglavar ove doktrine Svetih Apostola Petra i Pavla na rijeci Uruguay te ostali članovi gradskog vijeća za prošlu, tisuću sedamsto pedeset i petu godinu da izaberu gradonačelnike i ostale kapitulare za godinu koja teče,¹ u prisutnosti Oca Juana Bautiste Marquesetija iz Družbe Isusove, koji je sad zadužen za spomenutu doktrinu, u skladu s pedeset petom odredbom za ove Provincije, te se svi suglasiše da za gradonačelnika u prvom glasanju izaberu Remigija Cayu, a u drugom Don* Bonifacija Araru, za kraljevskog barjaktara Ignacija Cuyaçarea, za vijećnike Don Carlosa Saenu, Don Cristobala Verabuçu, Cirila Puaruyea i Ignacija Albatuarija, za glavnog zamjenika gradonačelnika Lucasa Cañandarija, a za načelnike bratovština Don Bonifacija Trengu i Don Josóa Parayua, i kako bih potvrdio da je sve što ovdje stoji istina, potpisujem vlastitim imenom u navedenoj doktrini, navedenoga dana, mjeseca i godine.

Juan Bautista Marqueseti

¹ Ovdje su opisani izbori za mjesnu upravu, *cabildo*, koje su isusovci provodili s Indijancima svake godine. U *Povijesti crkve u Argentini* Roberta Di Stefana i Lorisa Zanatte nalazi se sljedeći detaljan opis tog postupka: »Najvažnija dužnost u mjesnoj upravi bio je kraljevski poglavar, koji je imao jednog zamjenika. Birala su se i dva načelnika za administrativna pitanja i za upravu nad policijom te još dva koji su djelovali kao policijski časnici na terenu. Bila su i četvorica savjetnika, jedan tajnik i dva redara; osim kraljevskog poglavara, kojega je imenovao španjolski namjesnik određenog područja, sve ostale birali su oni kojima je istjecao mandat na toj dužnosti« (Usp. Roberto Di Stefano – Loris Zanatta, *Historia de la Iglesia Argentina / Desde la Conquista hasta fines del siglo XX*, Grijalbo-Mondadori, Buenos Aires 2002, str. 117). Navodimo i komentar organiziranja i održavanja lokalne uprave u misijama u *Povijesti Španjolske i Amerike*: »Osim što su mjesnu vlast organizirali po uzoru na mjesnu vlast u cijeloj španjolskoj Americi, isusovci su do u sitnicu vjerno oponašali mnoge oblike javnog života koji je imao veliku važnost kao dio društvene i političke dinamike, pa je u prigodama kao što su izbori kraljevski barjaktar pronosio selom kraljevski barjak. Kraljevski barjak nosio se '...za sjećanje na osvajanje ili na utemeljenje nekog grada te osobito u prigodama kraljevskih proglosa i na dan sveca zaštitnika grada'« (J. Vicens Vives, *Historia de España y América, social y económica*, sv. IV, str. 424, na hrvatski prevela Mirjana Polić Bobić).

* U značenju »gospodin«. Pravo uporabe tog naziva u Novome svijetu od početka španjolskoga gospodstva u njemu bilo je znatno slobodnije nego u Španjolskoj, gdje ga je u to vrijeme smjelo rabiti samo plemstvo. U Novome svijetu ga se rabilo i za Indijance koji su u kolonijalnom sustavu vršili neku lokalnu dužnost (najčešće su bili poglavice tradicionalnih pretkolombovskih zajednica u kojima su oduvijek živjeli, a koje su Španjolci uključivali u kolonijalnu društvenu strukturu).

Yo el abajo firmado Cura y Administrador deste Pueblo de Yndios de Nuestra Señora de Fe digo y certifico con toda ingenuidad y verdad que aviendo fletado à principios de Junio del presente año de 62 el bote del mismo Pueblo à D. Domingo Garamendi Vecino de Corrientes lo cargó dicho Señor con hacienda suya, que sacó de aqui y delos Pueblos vecinos porlo que se le devia, siendo lo que le dio este, lo siguiente:

30. tercios¹ de yerba² con 223 @.³ It 40. tercios con 303.@ 16. libras. It.

3 tercios mas con 21. @ 21. libras para el gasto delos barqueros. It 17. taros de tabaco de picadito con 191. @ 12 libras. It. 5 rollos de Lienzo grueso. con 1075 libras.

It. 6 panes de azucar con 16 @ 21 libras, y finalmente una pelota de miel de 2@s.

Lo qual todo menos los 30. tercios dela primera partida, que ya avia remitido a su merced antes alas Corrientes, y supongo embarcó su merced de passo y sacó de aqui para el embarcadero con carretas, que le fletè, siendo esto lo menos dela carga del dicho bote, y lo mas lo que le dieron los Pueblos de Caasapa y Sta Rosa, y no sè si tambien los Pueblos de Santiago y San Cosme y lo que recibio enel puerto y passo del Tebiguari⁴ traído segun he oído desir, dela otra banda.

¹ Tercio se llamaba la mitad de la carga de una acémila cuando iba en fardos.

² Yerba mate o yerba del Paraguay, *Ilex paraguariensis*, es planta aquifoliácea que crece en la América meridional. Su árbol es parecido al naranjo. Con las hojas secas y tostadas de esta planta se prepara la infusión que se toma a manera de te en toda la América meridional. Los misioneros cultivaban mate y se servían de cantidades determinadas de él en lugar de la moneda. Por esto los enemigos del proyecto de las misiones le pusieron el nombre *Imperio del mate*. Para la descripción del cultivo del mate así como para el sistema de sustitución de la moneda por él ver José Cardiel: *Las Misiones del Paraguay*, Dastin Historia, Madrid 2002, pp. 88-92. Cardiel (Laguardia, España 1704 – Faenza, Italia, 1781) era uno de los autores de mayor renombre entre los jesuitas paraguayos. Pasó más de cuatro décadas allí trabajando como misionero, participando en las expediciones a la Patagonia y al Chaco y escribiendo textos que tuvieron gran difusión en la provincia del Paraguay. Es el autor de un diario de viajes por la Patagonia hasta el Estrecho de Magallanes y, ya en el destierro en Italia, de *Relación de las misiones del Paraguay*, versión abreviada de una larga carta escrita en el Paraguay. El texto fue publicado por primera vez en 1913. Se lo considera uno de los testimonios más sucintos y a la vez interesantes acerca del proyecto de las misiones paraguayas. La edición contemporánea lleva el título *Las misiones del Paraguay*, y es la que citamos en este libro.

³ @ – arroba, medida de peso de alrededor de once o doce quilos, según las regiones.

⁴ Río Tebicuary, un río del sur de Paraguay; discurre al norte del río Paraná casi paralelamente a este último. Nace en la cordillera de San Rafael y hace de límite sur de los departamentos de Caazapá y Paraguay y de límite norte de los departamentos de Itapúa y Misiones. A partir

Ja, niže potpisani svećenik i upravitelj ovog indijanskog sela Nuestra Señora de Fe, izjavljujem i potvrđujem po duši i po istini da je početkom srpnja ove godine 1762. u ovom selu ukrvano u lađu koja je vlasništvo ovog sela, a za gospodina Dominga Garamendija, nastanjena u Corrientesu, ono što je on sam uzeo na ime duga iz ovoga i susjednih sela, i to:

30 tercija¹ mate² i 223 @³, it. 40 tercija i 303 @ i 16 libara*, it.

Još 3 tercija i 21 @, 21 libru za troškove lađara, it. 17 lonaca i 191 libru rezanog duhana, 12 libara, it. 5 bala grubog platna teških 1075 libara.

It. 6 ušeceranih hljebova i 16 @ 21 libru te, napokon, i jedan grumen meda težak 2 @.

To je bilo sve, a onih prvih 30 tercija sam još ranije poslao Njegovoj Milosti u Corrientes i pretpostavljam da je to Njegova Milost** ukrkala usput, a odatve je sve odvezla na kolima koja sam joj iznajmio, i to je bio manji dio tereta navedene lađe, dok se veći dio sastojao od onoga što je odvezao iz sela Casapa i Santa Rosa, a možda i iz sela Santiago i San Cosme te onoga što je dobio u luci na Tebicuaryju⁴. A što je, kako sam čuo, dovezao s druge strane.

¹ *Tercio* je 1/3 mjere za dužinu *vara* (835,9 mm) – oko 279 mm ili 28 cm. Na Kubi označava paket duhana težak oko 100 kg, a u mnogim krajevima je označavao polovinu tereta na samaru mazge ili mule. To isto znači i u ovom tekstu.

² Vidi bilješku 89, str. 45–46 u ovoj knjizi.

³ Oznaka @ (šp. *arroba*) bila je mjera za težinu, a iznosila je 11 ili 12 kilograma.

* *Libra* (funta) – stara mjera za težinu koja je u Kastilji i njezinim kolonijama iznosila 460 grama.

** Šp. *Su Merced*, u to vrijeme uobičajen način spominjanja treće osobe u razgovoru, odnosi se na trgovca Dominga Garamendija.

⁴ Rijeka Tebicuary nalazi se u južnom dijelu današnje države Paragvaj, a teče sjeverno od rijeke Parane i gotovo paralelno s njom. Izvire u masivu San Rafael i tvori južnu granicu današnjih provincija Caazapá i Paraguari te sjevernu granicu provincija Itapúa i Misiones.

Esta fue la carga del bote que fletè à su merced sin averle hecho llevar cosa alguna deste Pueblo por su cuenta ni aun aver querido que por cuenta deel Corriessen los gastos delos Yndios, quelo llevaron, sino porla de su merced para que esto mismo fuesse señal y prueba, de quela carga era no del Pueblo, sino de su merced a quien no dexé yo de acordar y encargar su dever tocante al Puerto preciso de Santa Fe y etc. Todo esto digo, y certifico como arriba y para que conste lo firmo en dicho Pueblo de Nuestra Señora de Fe⁵ oy dia 3. de Diziembre de 1762.

*Juan Baptista Marqueseti
Dela Compañia de JHS/.*

de su confluencia con el río Negro, el Tebicuary se interna en territorio del departamento de Neembucú hasta su desembocadura en el río Paraguay entre las ciudades de Pilar y Alberdi.

⁵ Puesto que se encontraban en el importante camino entre Asunción y Corrientes, las misiones de Nuestra Señora de Fe (la misión que estuvo a cargo de Marqueseti) y San Ignacio Guazú estaban exentas de la prohibición de entrada de los comerciantes españoles, es decir criollos, regla que se observaba estrictamente en otras misiones puesto que los jesuitas estaban convencidos que el contacto con los españoles corrompía a los indígenas. Esta decisión se apoyaba legalmente en la prohibición de entrada en las misiones a encomenderos, negros, mulatos, mestizos, vagabundos y a los españoles decretada por la Corona a partir del fin del siglo XVI.

To je teret lađe koju sam iznajmio Njegovoj Milosti, ali joj nisam dao da iz ovog sela odnese bilo što po svom izboru niti sam dopustio da rad Indijanaca koji su teret prevezli ide na trošak sela nego na trošak Njegove Milosti, da i time pokažemo i potvrdimo da brodski teret nije teret sela nego Njegove Milosti, koju sam opetovano podsjetio i zadužio da misli što mu je dužnost kad stigne u luku Santa Fe.⁵ Sve gore rečeno utvrđujem i pismeno potvrđujem da ostane na znanje te potpisujem u navedenom selu Nuestra Señora de Fe danas, trećega prosinca 1762.

Juan Bautista Marqueseti

Iz Družbe Isusove

⁵ Budući da su se nalazile na važnom putu između gradova Asunción i Corrientes, u misije Nuestra Señora de Fe (za koju je bio zadužen Marqueseti) i San Ignacio Guazú smjeli su dolaziti španjolski trgovci, to jest kreoli (Španjolci rođeni u Americi), dočim je to bilo strogo zabranjeno ostalim misijama. Naime isusovci su vjerovali da bi se Indijanci u kontaktu sa Španjalcima pokvarili. Takva odluka imala je uporište u kraljevskoj zabrani ulaska u misije nadarbenicima (tj. bijelim zemljoposjednicima), crncima, mulatima, mesticima, lutalicama i Španjalcima s kraja 16. stoljeća.

3 Dic. 1762

Yo el abajo firmado Cura y el Administrador deste Pueblo de Yndios de Nuestra Señora de Fe digo y confieso con toda ingenuidad y verdad, que deviendo dicho Pueblo à D. Juan P.nt. de Oyarvide Piloto delos Barcos de San Ignacio algunos millares de pesos por armas y otros generos, que le avia comprado los años passados pague à Su merced la mayor parte de ellos con yerba y tabaco parte el año passado en què hubieron de caminar los barcos, y les faltò la creciente: y parte en este en que caminaron finalmente à fines dela quaresma; siendo lo que di à Su merced en ambas ocasiones lo siguiente: 222 fênegas¹ de yerba y 2. sobornales con 1703. @ 23. libras 12. sacos de tabaco de picadito con 150. @ y 3. petacas del de oja con 33. @ 24. libras lo qual todo supongo que llevo su merced en dichos barcos, ya todo suyo aquí al entregarselo sin aver llevado à flete por cuenta deste Pueblo mas que 40. tercios de yerba, y 3. petacas de tabaco de oja para el oficio² de Buenos Ayres aquellos con 315. @ 24. libras y estas con 35. @ 15. libras y por ser assi' todo esto, lo certifico como arriba, y para que conste lo firmo en dicho Pueblo de Nuestra Señora de Fe oy dia 3. de Dziembre de 1762.

*Juan Baptista Marqueseti
dela Compañia de JHS*

¹ Fenega: lo correcto es fanega, medida de capacidad equivalente a 22'5 o a 55'5 litros, segun las regiones.

² Los jesuitas tenían dos oficios: uno en Buenos Aires y otro en Santa Fe, a través de los cuales exportaban los bienes que producían en las misiones. En los oficios se llevaban los libros de cuentas para cada una de las misiones; en base a ellas se pagaban los tributos a la Corona y, en cambio, las misiones recibían los utensilios, herramientas, armas, telas, es decir, todo lo que no producían solas.

3. prosinca 1762.

Ja, niže potpisani svećenik i upravitelj ovog indijanskog sela Nuestra Señora de Fe, izjavljujem i potvrđujem po slobodnoj volji da sam, jer je navedeno selo dugovalo Don Juanu P.nt.* de Oyarvideu, peljaru lađa iz San Ignacija, nekoliko tisuća pesosa za oružje i druge potrepštine koje nam je nabavljao prošlih godina, Njegovoj Milosti platio najveći dio u biljci *mate* i duhanu, i to dijelom prošle godine kad su lađe trebale otploviti, ali je razina vode bila niska, a dijelom ove godine kad su, krajem korizme, konačno zaplovile. U tim dvama navratima predao sam Njegovoj Milosti sljedeće: 222 fanega¹ biljke *mate* te još dvaput pride po 17 ili 3 @, dvadeset tri libre i dvanaest vrećica sitno rezanog duhana te 150 @ i 3 kutije duhana u listu od trideset tri @ i dvadeset četiri libre. Vjerujem da je Njegova Milost sve to odvezla tom lađom kako joj je i predano, a za račun ovog sela odvezla je samo četrdeset tercija biljke *mate* i tri kutije duhana u listu za ured za gospodarstvo² u Buenos Airesu, s tim da je prvih bilo 315 @ i dvadeset četiri libre, a potonjih trideset pet @ i petnaest libara, a da je sve to istina potvrđujem i potpisujem u ovom selu Nuestra Señora de Fe na današnji dan, 3. prosinca 1762.

Juan Bautista Marqueseti
Iz Družbe Isusove

* Kratica za neidentificirano prezime u izvorniku.

¹ Mjera za zapreminu (od arap. *fanika*). Obično se rabila za mjerenje žitarica i mahunarki. U raznim dijelovima današnje Španjolske i Hispanske Amerike imala je različitu težinu: od 20 do 55,5 litara.

² U izvorniku *oficio*. Isusovci su imali dva takva ureda (jedan u Buenos Airesu, a drugi u Santa Feu) i preko njih su izvozili ono što su proizveli u misijama. Ondje su se vodile knjige o svakoj pojedinoj misiji temeljem kojih se plaćao porez Kruni, a misije su za isporučenu robu dobivale oruđe, tkanine, oružje i sve ostalo što im je trebalo za život, a same nisu proizvodile.

Sr. Don. Miguel de Thagle

Muy Señor mio haré lo que Vuestra merced me ordena de despacharle mañana los 11 tercios, con ellos le despacharé tambien el importe delas 12 libras de hilo de oro y plata.¹

Los 11. tercios estimaré que Vuestra merced melos reciva segun el romancaje de aqui, que fuè y es de 9 @ 8. libras abonandome la sobra en plata, si quiere, a razon de 6 reales @ ò disponiendo al Padre Juan Manuel² que se haga cargo de ellas. He determinado estar al romancaje de aqui, para que el Pueblo, que à Don Juan no cargará mas que 9 libras no pierda estas, que hay demas, y que aunque falten à Vuestra merced según su romana, quiças no fallaràn en Buenos Aires ò sele remplazarà su precio en la venta delas demas quando para este Pueblo fuera perderlas absolutamente, lo que para mi fuera cosa de escrupulo si cooperàra à ello.*

Con esta ocasion vuelvo à encargar à Vuestra merced para quando esté en Buenos Aires/ para donde ruego à Dios y à su madre Santissima, que le lleve con felicidad/ lo que aqui yà le tengo encargado, y no me acuerdo lo que fue; y tambien las obras del Padre Vieira³ dela impresion ultima con no sè que sermones nuevos y el Tomo de Doctrina, del Padre Parra^{**}: y finalmente unos 100 ù 200 frenos. y con esto acabo, y quedo rogando à Nuestro Señor

Nuestra Señora de Fe y Henero 22. 1762.

*Muy Señor Mio Blm.- de Vuestra Merced
Su Af.o Servidor y Capellan
Juan Bautista Marqueseti*

¹ Hilo de oro y plata e necesitaba para coser y bordar telas con que se adornaban las iglesias.

* Romancaje: romana – abreviacion de »balanza romana«.

² Juan Manuel Gutiérrez (1719 Potes, Santander – Faenza, Italia, 1790), misionero de Santa Rosa.

³ P. António Vieira (1608–1697) jesuita portugués, uno de los predicadores más famosos de todos los tiempos. Fue el provincial de la provincia brasileña de la Compañía de Jesús. Publicó varios libros de sermones y varios catecismos en las lenguas indígenas, de las que hablaba seis. Sus libros fueron traducidos al español y contaban con una recepción constante durante toda la presencia de los jesuitas en las misiones del Paraguay. En la historia de la literatura colonial es conocida *Carta Atenagórica*, la respuesta de Sor Juana Inés de la Cruz a uno de los sermones del padre Vieyra. Todos los cronistas destacan la gran riqueza de las bibliotecas en las misiones, donde se encontraba todo tipo de libros: desde los tratados de teología hasta los manuales para la construcción de casas, plantas medicinales etc.

** P. Pedro de Parra, teólogo español del siglo 16, famoso como maestro de personalidades destacadas de la época en España e Italia. P. Parra formó parte de la comisión pontificia dedicada a la revisión de la Vulgata e intervino en la reforma de estudios de la Compañía de Jesús por nombramiento del general de la orden Claudio Acquaviva.

Gospodinu Miguelu de Thagleu

Poštovani gospodine, napraviti ću kako mi nalažete i sutra ću vam poslati jedanaest tercija, a s njima ću poslati i iznos za dvanaest libara zlatnog i srebrnog konca.¹

Očekujem da Vaša Milost prihvati onu težinu tercija kako je mjerimo ovdje, a ona je uvijek iznosila 9 @ i 8 libara, te da mi višak podmiri u novcu i to, ako izvoli, po šest reala* po @, ili da zaduži Oca Juana Manuela² da se pobrine za to. Odlučio sam držati se našeg načina mjerenja da selo, koje Ocu Juanu neće naplatiti više od 9 libara, ne bi bilo na gubitku jer svega pretječe, i premda po vašem načinu mjerenja može izgledati da ova količina nije dovoljna, valjda se neće zabuniti u Buenos Airesu, ili će vam cijenu nadoknaditi prodajom ostatka. Za ovo selo takav bi gubitak bio nepovratan, a ja u takvoj raboti ne smijem sudjelovati.

Ovom prigodom ponovno bih zadužio Vašu Milost da kad bude u Buenos Airesu, a Boga i presvetu Bogorodicu molim da onamo sretno stigne, za isto ono čime sam je već zadužio, a ne sjećam se više što je to bilo; te za najnovije izdanje djela Oca Vieire³ s ne znam više kojim novim propovijedima, kao i svezak doktrine Oca Parre; i naposljetku kojih sto do dvjesto žvala te s time završavam i ostajem u molitvama Gospodinu Bogu Našemu.

Nuestra Señora de Fe, 22. siječnja 1762.

Poštovani gospodine Vaše Milosti
Sluga pokorni i kapelan
Juan Bautista Marqueseti

¹ Zlatni i srebrni konac bio je potreban u misijama za vezenje crkvenih ukrasa, barjaka, svečanog misnog ruha i ostalih predmeta potrebnih u crkvi, odnosno pri obredu.

* Stari španjolski novac.

² Juan Manuel Gutiérrez (1709–1790), svećenik misije Santa Rosa.

³ O. António Vieira (1608–1697), portugalski isusovac, jedan je od najglasovitijih propovjednika svih vremena. Bio je provincijal brazilske isusovačke provincije. Autor je mnogih propovijedi i nekoliko katekizama na autohtonim američkim jezicima, od kojih je tečno govorio šest. Njegova djela tiskala su se i u španjolskim prijevodima i bila vrlo cijenjena među španjolskim i stranim isusovcima u isusovačkim provincijama u Hispanskoj Americi. Usp. Nikica Talan, *Povijest portugalske književnosti. Barokna proza*, Školska knjiga, Zagreb 2004. O prijevodu Vieirinih propovijedi na hrvatski vidi: Mijo Korade, »*Precha Davidova*« *Antonija Vieire na kajkavskom*, Dani hvarskog kazališta, sv. XXII, Književni krug, Split 1996, str. 369–374.

24 Enero 1762.

*Mi Padre Procurador¹ Roque Ballester² o quien està en su lugar
Padre con cabalissima salud, y todo consuelo en el Señor de todos.*

Con ocasion de baxar su hazienda en el barco de Santa Rosa el Señor Thagle,
acabo de encargarle algunas cosas, de que necesito de pronto, y para que su merced
me las procure y remita en dicho barco sacando su importe de esse oficio.³ Ruego
pues a Vuestra Reverencia que teniendolo à bien me haga el fauor de concurrir al
tal embarque con la plata ò hazienda necesaria, que no subirà à mucho. Y le ruego
tambien, que valiendose de la misma ocasion, me favorezca assimismo con remitir-
me Vuestra Reverencia por su parte alguna ropa dela tierra con algun paño y algu-
nas sinpiternas⁴, y bayetas⁵ de Castilla, de que tambien necesito, pero sin averme
atrevido à encargarle al seglar ni poder aguardar à pedir las à Vuestra Reverencia
quando le remita hazienda de aqui pues por falta de agua en el Tebiguari esta para-
da ya meses alguna que avia de aver yà baxado. Estimare ambos favores à Vuestra
Reverencia à quien Dios guarde.*

Nuestra Señora de Fe y Henero 24 de 62.

*Muy Siervo de Vuestra Reverencia
Juan Bautista de Marqueseti*

¹ Procurador era el padre elegido por la congregación provincial para que la represente en Europa o bien en la congregación general.

² Roque Ballester (Valencia, 1716 – Génova, 1787), procurador de las misiones del Paraguay que jugó papel importante en las negociaciones con los guaraníes después del Tratado de límites entre España y Portugal en 1750 (Ver Charles O'Neill S. I. y Joaquín Ma Domínguez, S. I., *op. cit.* pp. 140 – 142). En 1762 el P. Ballester obtiene el cargo del rector del colegio de Buenos Aires.

* Se trata del comerciante con licencia para visitar aquellas misiones que tenían el permiso de la Corona para recibir comerciantes de fuera determinados días de la semana. El permiso lo obtuvieron tan sólo las misiones al norte de San Ignacio Guazú, y la misión de Nuestra Señora de Fe fue una de ellas (véase Philip Caraman: *The Lost Paradise: An Account of the Jesuits in Paraguay 1607-1769*, London 1975, Cap. 6). Dado lo retirado de las misiones y las dificultades del tráfico que tan sólo se efectuaba por el río, el P. Marqueseti se servía de las visitas del comerciante para encargar en Buenos Aires los bienes necesarios para su trabajo.

³ La solicitud de Marqueseti sirve como un ejemplo del funcionamiento de los oficios en el sistema económico desarrollado por los jesuitas en la red de las misiones del Paraguay. El mismo está explicado en la nota a la carta 9.6.10.5 9k (3 de diciembre 1762).

⁴ Lo correcto es *sempiterna*, tela de lana que la gente necesitada usaba para la vestimenta.

⁵ Tela de lana que se usaba para vestimenta así como para toldo contra la lluvia y para camillas.

24. siječnja 1762.

Ocu Prokuratoru¹ Roqueu Ballesteru² ili onome koji je na njegovu mjestu:
Oče, želim Vam puno zdravlja i svaku utjehu u Gospodinu Našemu.

Budući da gospodin Thagle lađom iz Santa Rose vozi svoj teret,* zamolio sam Njegovu Milost da mi nabavi nekoliko stvari koje ću ubrzo trebati te da mi ih pošalje istom tom lađom i da tu uslugu naplati u Uredu za gospodarstvo.³ Stoga molim Vašu Velečasnost da mi blagoizvoli pomoći tako da ode do te lađe s odgovarajućom svotom novaca ili dobara, a to nije mnogo. Također molim da mi, istom prigodom, Vaša Velečasnost pomogne i pošalje nešto domaće odjeće, nešto serža, vunene tkanine⁴ i kastiljskog flanela⁵ kojega mi također treba, ali se nisam usuđivao naručiti to preko svjetovnog čovjeka, a ne mogu čekati dok Vašoj Velečasnosti budem slao stvari odavde jer zbog niska vodostaja u Tebi-guariju** već mjesecima stoji lađa koja se davno trebala spustiti do Vas. Bit ću veoma zahvalan Vašoj Velečasnosti i neka Vas Bog čuva,

Nuestra Señora de Fe, 24. siječnja 1762.

Sluga Vaše Velečasnosti,
Juan Bautista Marqueseti

¹ Prokurator je bio onaj otac kojega je kongregacija izabrala da je predstavlja u Europi ili na općoj kongregaciji.

² Roque Ballester (Valencia 1716. – Genova 1787), prokurator paragvajskih misija koji je odigrao važnu ulogu u pregovorima s Gvarancima nakon ugovora o granicama između Španjolske i Portugala (Vidi: Charles O'Neill S. I. – Joaquín María Domínguez, D. I., op. cit., str. 140–142). Godine 1762. o. Ballester imenovan je za rektora kolegija u Buenos Airesu.

* Riječ je o trgovcima koji su imali dozvolu za ulazak u one misije koje su kraljevskom odlukom smjele primati takve trgovce određenih dana u tjednu. To su bile samo misije sjeverno od San Ignacija Guazú, a misija Nuestra Señora de Fe bila je jedna od njih (usp. Philip Caraman, *The Lost Paradise. An Account of the Jesuits in Paraguay 1607–1769*, pogl. 5, London 1975). Budući da je misija bila jako zabačena, a promet se odvijao teško i isključivo rijekom, otac Marqueseti je putem jednog takvog trgovca dobivao iz Buenos Airesa ono što mu je trebalo u poslu.

³ Ova Marquesetijeva molba dobro oslikava način funkcioniranja Ureda za gospodarstvo u sustavu misija u Paragvajskoj provinciji. Više o takvu uredu vidi u bilješci uz pismo 9.6.10.5 9k (3. prosinca 1762).

⁴ U izvorniku *simpiterna* umjesto *sempiterna* – vunena tkanina za siromašku odjeću.

⁵ U izvorniku *bayetas de Castilla* – gruba tkanina koja se, osim za odjeću, rabila za pokrivanje stogova sijena i za prekrivanje stola pod kojim se u hispanskim zemljama drži žarnjak (šp. *brasero*).

** Stara grafija za ime rijeke Tebicuary.